

לא לאפשר למחלוקת הפנימית להפוך לשנאה

written by מאיר בן שבת | 31.07.2025

ערב תשעה באב תשפ"ה: המחלוקת הפנימית שוב מרימה את ראשה בתוכנו. רבים מאיתנו חשים שירח הדבש של הסולידריות הישראלית, שחווינו בנסיבות הנוראיות של טבח שמחת תורה והמלחמה הקשה שבעקבותיו, מתקרב אל קיצו.

התחושה היא כי בעיות היסוד שבעטיין ניצתה אש המחלוקת בשנה שקדמה למלחמה רק נדחו מפניה, ועתה, כשהמתח הקיומי פחת והיא נטמעה בשגרת חיינו, הן עולות במלוא חומרתן. אך כעת נוספו להן המחלוקת בשאלת המשך המלחמה וההאשמות בקשר אליה.

הטונים הגבוהים של הוויכוח, הביטויים הקיצוניים השזורים בו והמחנאות המאפיינת אותו מותירים לא פעם את הרושם כי נחצה הגבול בין מחלוקת לשנאה. עיון בסקרים שנערכו לאורך השנה מלמד כי שיעור גבוה בציבור הישראלי רואה את האפשרות להידרדרות היחסים לעבר מלחמת אזרחים כתרחיש שסבירותו אינה נמוכה.

ההתייחסות הפומבית לתרחיש הזה מצד אישי ציבור בכירים בעבר ובהווה, וכן עצם קיומו של הדיון בכך, מצביעים על הסחף ביחסה של החברה הישראלית לאפשרות שהייתה בעבר מחוץ לתחום השיח הלגיטימי.

אשרי אדם מפחד תמיד

במאמר דעה ערב תשעה באב תשפ"ג, כחודשיים לפני מתקפת חמאס, כתבתי: "אחת האגדות המזוהות עם הימים הללו היא המעשה על קמצא ובר קמצא. הסיפור מתייחס לסוף שנות השישים לספירה, ימיה האחרונים של ירושלים לפני חורבנה. היחסים בין היהודים היו רוויי מחלוקות, פלגנות וגם שנאה [?] שנאת חינם. באחת מנקודת השפל הם הלשינו זה על זה בפני הקיסר הרומי. משם קצרה הדרך אל החורבן.

"החכם התלמודי הקדים לסיפור המעשה את השאלה מהו המסר בפסוק ממשלי, 'אשרי אדם מפחד תמיד, ומקשה ליבו ייפול ברעה'. מעשה קמצא ובר קמצא מובא כתשובה לכך, ורש"י מסביר: המפחד תמיד 'דואג לראות הנולד, שלא תיארע תקלה בכך'.

"ההיסטוריה רצופה אסונות שהמעורבים בהם, במעשה או במחדל, לא העלו בדמיונם שיגיעו לכך. שלוש הנחות יסוד הדריכו אותם בהתנהלותם. הראשונה: אין להפריז בהשלכות, יש 'לקחת את הדברים בפרופורציה'. השנייה: אנו שולטים במצב, ונוכל לבלום לפני שיהיה מאוחר. השלישית: תמיד אפשר לתקן.

"מעשה קמצא ובר קמצא בא להזהיר מפני ביטחון בכך, מציע להטיל ספק, ולהציב הנחות מחמירות יותר: כדאי להניח שאירוע 'קטן' יכול להוביל לאסון גדול, ושבתהליך של הידרדרות

אפשר לאבד את השליטה ואת הבלמים. לא פחות חשוב [?] לא לכל דבר יש מועד ב', לא תמיד אפשר להחזיר את הגלגל לאחור ולתקן. אילו פעלו בתקופת החורבן לפי ההנחות הללו, אפשר שלא היינו מגיעים לחורבן".

המלצתי אז לאמץ את הגישה הזאת, וליישם את לקחיה: "המחלוקת חצתה את השדה הפוליטי, ונוכחת בכל מערכות החיים. היא ניפצה את המעטפת שגוננה על צה"ל ועל גופי הביטחון, סמל הקונצנזוס ומעוזי הממלכתיות, ומאיימת לרסק את צבא העם. השיח הציבורי נעדר סימני הקשבה. כל מחנה מתחפר בעמדותיו, בטוח בצדקת דרכו, מנמק, מדגים ומשכנע בעיקר את המשוכנעים ממילא. אויבינו מתבוננים בנו בהשתאות, מחככים ידיים בהנאה. המשבר הפנימי נוסך בהם תקווה לראות את ישראל המסוכסכת קורסת מבפנים, מפרקת את עצמה לדעת.

"העיסוק בשאלות מי אשם ומי צודק לא יחלץ אותנו מהמבוי הסתום שאנו נמצאים בו. במקום להוכיח את צדקת עמדותינו, עלינו לגלות אחריות [?] לשלמות החברה, לביטחונה ולחוסנה של המדינה. לפני הכול, אנו חייבים להוציא מאזורי המחלוקת את צה"ל, מערכת הביטחון ומערכת הבריאות. הנזק בתחומים אלה עלול להיות בגדר 'מעוות אשר לא יוכל לתקן'.

"יש לקיים הידברות, תוך הכרה בחששות שמקננים בכל צד, מתוך אמון וכבוד, ובעיקר מתוך אחריות. כמו במשפחה גם במדינה, הסדרה פורמלית של היחסים לעולם לא תוכל להחליף את המרכיבים ה'רכים' החיוניים לשמירה על מסגרת של חיים משותפים [?] כבוד הדדי, התחשבות, רעות ומעל לכול תחושת אחריות. רק כשנצמד בדרך הזו נדע כי למדנו את לקחי החורבן".

לא חזרנו ל-6 באוקטובר

האם חזרנו ל-6 באוקטובר? הסימנים אומנם מדאיגים ואינם מאפשרים להיות שאננים, אך למרות זאת קשה לטעון שחזרנו כלעומת שבאנו. המלחמה חידשה את ההבנה כי אנו עדיין במאבק קיומי, וכי אחדותנו היא תנאי לניצחוננו. ברית הגורל התהדקה.

ערכי הערבות ההדדית, הסולידריות, האחוה והרעות, שבאו לביטוי שאין דומה לו ב-7 באוקטובר ובימי המלחמה, לא התפוגגו. גם צוואתם של הנופלים וקריאת המשפחות השכולות לחזק את האחדות מחייבות אותנו.

המלחמה השפיעה עמוקות על התנהגות הפרטים בחברה, על היחסים בין חלקיה ועל "כללי המשחק" במצבי מחלוקת. השינוי התודעתי שעברנו, וגם המודעות לסיכונים ולמחירים של המאבק הפנימי בתוכנו, תורמים לשרטוט גבולותיו. כך, לשם המחשה, הוא הקו האדום הווירטואלי שהציבור מציב מפני הכנסתה של המחלוקת לתוך צה"ל ומערכת הביטחון.

מעל כל זאת ישנה ההבנה כי לא מדובר בגזירת גורל, וכי איננו יכולים להיות במעמד של צופים סבילים במתרחש, ורק להסתפק בתקווה לטוב. ישראל צריכה לגייס את כל הכוחות החיוביים שבה ואת מלוא כוח הרצון הלאומי שלה כדי להבטיח את אחדותה, לחזק את חוסנה, להתמודד

בהצלחה עם המבחנים הקשים שעדיין צפויים לה מצד אויביה, למצות את ההזדמנויות הרבות שבפניה, להשלים את המפעל ההיסטורי ולבנות את הקומה הנוספת בבית הלאומי של העם היהודי.

המחיר היקר ששילמנו במלחמה מטיל עלינו חובה להבטיח שכל מחלוקת תנוהל מתוך אחריות לשלמות החברה, לביטחונה ולחוסנה של המדינה.

בהירות מוסרית

"ישראל עושה את העבודה השחורה בשביל כולנו. יש לי המון כבוד לצה"ל ולממשלת ישראל על האומץ לעשות את המהלך הזה. אחרת היינו ממשיכים לראות את משטר הטרור הזה" [1] את הדברים הללו אמר קנצלר גרמניה פרידריך מרץ לפני כחודשיים. הוא אומנם התייחס לפעולה הישראלית נגד איראן במבצע "עם כלביא", אך בלי שהתכוון לכך דבריו משקפים לחלוטין גם את תרומתה של ישראל למערב במלחמה שהיא מנהלת נגד חמאס בעזה.

בארגון הטרור האסלאמי לא יכלו לצפות לחיזוק טוב יותר מזה שסיפקה להם התגייסותן של אירופה ומדינות המערב. בזמן שפעילי מנגנוני האכיפה של חמאס שוברים לעיני המצלמות את רגליהם של אנשים ש"גנבו" מזון בשביל בני משפחותיהם, נחלץ לעזרת ארגון הטרור נשיא צרפת עמנואל מקרון, שרק לאחרונה קיבל בחום את פניו של הטרוריסט הסורי בחליפה [2] זה שאנשיו אילצו את יריביהם לנבוח כמו כלבים בדרכם אל המוות.

האמת ניתנת להיאמר: לעולם קל הרבה יותר להזדהות עם הסבל של החלש. ישראל זוכה לאהדה רק כשגופות מרוטשות של אזרחיה מקשטות את מהדורות החדשות, וגם זה לזמן קצר. מראות הזוועה של 7 באוקטובר נשכחו חיש מהר. מנהיגים שמבקרים את ישראל מעודדים את ארגוני הטרור להשתמש בסבל של האוכלוסייה.

במקום להתגונן, להתנצל ולהסביר, קידום יוזמת טראמפ להגירה מרצון הוא המענה לבעיות היסוד ול"קמפיין הרעב". הוא גם יגביר את הלחץ על חמאס לפתור את סוגיית החטופים.

במלחמתה בחמאס ברצועת עזה, ישראל לא רק מבצעת את מה שהיא חייבת לעשות למען ביטחונה ולהשבת אזרחיה החטופים, אלא היא מספקת לצרפת ולשותפותיה את הבהירות המוסרית שחסרה בעמדתן. יש טובים ויש רעים. מי שפועל להכריע את חוטפיהם של זקנים, נשים וטף, ומסרב להיכנע לתביעותיהם, לא יכול להיות בצד הרע של המפה. מי שמקבל את הדרישה להפסיק את המלחמה בגלל הפגיעה האגבית באזרחים מחזק את השימוש בשיטה הזו בידי כל גורמי הטרור [3] וזה לא ייעצר בגבולות רצועת עזה.

יותר חשוב מה שישראל תעשה

נשיא צרפת לא הפתיע כשהחליט להצטרף למנהיגי אירלנד, נורווגיה וספרד, שהכריזו לפני יותר משנה על הכרה חד-צדדית במדינה פלסטינית. הרעש שעורר הצעד הזה באותם הימים היה גדול

יותר מהשפעתו המעשית, והוא נבלע בהמולת המלחמה במזרח התיכון. נראה כי בעיני מקרון עצם היוזמה הוא מה שחשוב, ולא תוכנה או סיכוייה. ספק אם לקח בחשבון את ההשלכות שעשויות להיות לה אפילו על יחסי הכוחות במחנה הפלסטיני בעצמו. מהלך כזה לא יחזק את אבו־מאזן או את הרשות הפלסטינית, שמקרון מבקש לתמוך בהם. לאחר הטבח ב־7 באוקטובר ומלחמת חרבות ברזל, הקרדיט על "ההישג" הזה יינתן במלואו לחמאס.

הכתרתו של חמאס כגורם שבזכותו יקבלו הפלסטינים את ההישג הזה, יחד עם האהדה הגבוהה שרוחש לו הציבור הפלסטיני, וכשברקע כבר ניטש מאבק הירושה על כיסאו של אבו־מאזן, יקצרו את הדרך להשתלטות חמאס על הרשות הפלסטינית גם ביהודה ושומרון. לא רק זאת: כל הישג שייזקף לזכות חמאס, ובפרט מהלך מדיני כזה, הוא רוח גבית לדרך הטרור. במקום להתאחד סביב העמדה שדרך הטרור פסולה מעיקרה, המסר בצעד הזה הפוך – הטרור משתלם.

המחשבה שהרשות הפלסטינית מסוגלת לשאת את עצמה ולתפקד כמדינה עצמאית מתעלמת מבעיות היסוד של הישות החולה הזו, החל בלגיטימיות המוגבלת של הנהגתה ובעיות מבניות פנימיות, עבור בתמיכתה בטרור, וכלה בחולשתה הבסיסית לאכוף את הסדר ולהתמודד עם איומים ביטחוניים. הדיבורים על רפורמות כתנאי למהלך כזה מעוררים גיחוך בקרב כל מי שמכיר את התרבות המקומית. בלי הקביים שצה"ל מעמיד כיום לרשות הפלסטינית, ספק אם היא הייתה מסוגלת לשאת את עצמה ולעמוד מול אתגריה.

מבחינה מעשית, השפעותיה של ההכרה החד־צדדית מוגבלות למדי. היא אינה מתייחסת לסוגיית הגבולות, ובאופן הזה רוב מדינות העולם כבר הכירו במדינה הפלסטינית כשהתקבלה כמשקיפה באו"ם. השפעת ההצהרות הללו היא בעיקר במישור התודעתי ובסחף שהן עלולות ליצור.

במישור הביטחוני, תהא אשר תהא הגדרתם של הפלסטינים, ישראל תצטרך להמשיך את נוכחותה ולעשות למען ביטחונה את כל מה שהיא עושה כיום, ללא פשרות. יהיה עליה להמשיך לשמר שליטה מוחלטת בגבולות ובקו התפר, להבטיח חופש פעולה ביטחוני בשטח ולמנוע תהליכים דוגמת אלה שהתרחשו בעזה. זהו לקח מתחייב מתהליך אוסלו ומ־7 באוקטובר. זוהי גם המשמעות של הקביעה "נגן על עצמנו בעצמנו".

ההסברה לישראלים חשובה לא פחות

היה צריך לעשות יותר בתחום ההסברה הלאומית לנוכח קמפיין הרעב בעזה וגל המדינות שהחליטו להכיר במדינה פלסטינית. בשני הנושאים לא היינו אמורים להיות מופתעים. כבר בדצמבר אשתקד ובאפריל השנה סיפק מקרון התרעה פומבית על כוונתו לרתום מדינות נוספות למהלך ההכרה בפלסטינים. קמפיין הרעב בעזה צץ גם הוא כבר באפריל ובמאי. למרות זאת, אין מקום להלקאה העצמית, ואין להניח כי מאמצי ההסברה היו גורמים למפנה קיצוני בעמדות נגד ישראל.

מאמצי ההסברה לקהל הישראלי, שפחות מדברים עליהם בימים הללו, חשובים לא פחות

מההסברה לעולם. כדי לרתום את הציבור למאמץ הקשה והממושך בזירות הלחימה, בעורף וגם בשדה המדיני, צריך להסביר לו לאן פנינו, לשכנע אותו בשיקולים שעומדים מול עיני ההנהגה, ולחזק את ביטחונו בצדקת הדרך. או אז, רבים ממנו יהיו ביוזמתם שגרירי ההסברה של ישראל.

ואם עסקינן בקמפיינים: היינו מצפים לראות בערוצי הטלוויזיה והרשתות החברתיות בישראל את סרטוני הזוועה מ-7 באוקטובר. זה לא היה רק מחבר אותנו לאווירת ימי האבל שלפני תשעה באב, אלא מספק תזכורת כואבת לסיבת התעקשותנו למוטט את חמאס. לא בטוח שזה היה משכנע את המלעיזים בזירה הבינלאומית שהלכו שבי אחר תעמולת חמאס, אך זה נחוץ לנו ☹ החיילים המיוזעים בשדה הקרב, ההורים המודאגים, הנשים שנושאות על כתפיהן את משא ניהול משק הבית, ואזרחיה הרבים של ישראל, שביטחונם בצדקת הדרך הוא תנאי חיוני להצלחה.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 01.08.2025.